



New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM



TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal



AVICENNA-MED.UZ



ISSN 2181-712X.
EiSSN 2181-2187

9 (83) 2025

Сопредседатели редакционной коллегии:

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:

М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
Л.М. АБДУЛЛАЕВА
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
М.А. АБДУЛЛАЕВА
Х.А. АБДУМАДЖИДОВ
Б.З. АБДУСАМАТОВ
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
С.М. АХМЕДОВА
Т.А. АСКАРОВ
М.А. АРТИКОВА
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
А.А. ДЖАЛИЛОВ
Н.Н. ЗОЛотова
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВ
А.С. ИЛЪЯСОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
А.М. МАННАНОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
М.Р. МИРЗОЕВА
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Ф.С. ОРИПОВ
Б.Т. РАХИМОВ
Х.А. РАСУЛОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОВЕВ
С.А. ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОВЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Ш.Т. САЛИМОВ
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
Б.Б. ХАСАНОВ
Д.А. ХАСАНОВА
Б.З. ХАМДАМОВ
Э.Б. ХАККУЛОВ
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х. ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
Ш.Ш. ЯРИКУЛОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
Д.О. ИВАНОВ (Россия)
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ЩЕГОЛОВ (Россия)
С.Н. ГУСЕЙНОВА (Азербайджан)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ NEW DAY IN MEDICINE

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Ташкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

10 (84)

2025

октябрь

www.bsmi.uz
https://newdaymedicine.com E:
ndmuz@mail.ru
Тел: +99890 8061882

Received: 20.09.2025, Accepted: 06.10.2025, Published: 10.10.2025

UDK 613.64:616-084

**PROFESSOR-O'QITUVCHILAR HAMDA PEDAGOG XODIMLAR ISH FAOLIYATI
GIGIYENASI VA MEHNAT SHAROITIDA KELIB CHIQUADIGAN KASB
KASALLIKLARINING GIGIYENIK BAHOLANISHI**

Murodov Behruz Kamolovich <https://orcid.org/0009-0000-4608-9571>

E-mail: murodov.behruz@bsmi.uz

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, O'zbekiston, Buxoro sh. A. Navoiy
kochasi 1 Tel: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ **Rezyume**

Ushbu maqolada professor-o'qituvchilar va pedagog xodimlarning mehnat faoliyati gigiyenasi, ish sharoitidagi zararli omillar, ularning sog'lig'iga ta'siri hamda kasb kasalliklari xavfi o'rganildi. Tadqiqot davomida o'qituvchilarning mehnat muhitida mikroiklim, yoritish, shovqin, havo almashinuvi, ergonomika va psixosotsional yuklamalar gigiyenik jihatdan baholandi. Aniqlanishicha, pedagoglar orasida eng ko'p uchraydigan kasalliklar — fonator (ovoz apparati), yurak-qon tomir, nerv tizimi va mushak-skelet tizimi kasalliklaridir. Shuningdek, stress va surunkali charchoq sindromi ularning mehnat unumdorligini pasaytiruvchi asosiy omillardan biridir.

Kalit so'zlar: mehnat gigiyenasi, pedagog xodim, kasb kasalliklari, mikroiklim, stress, ovoz apparati, ergonomika.

**ГИГИЕНИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА УСЛОВИЙ ТРУДА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
ЗАБОЛЕВАНИЙ СРЕДИ ПРОФЕССОРСКО-ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКОГО И
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОСТАВА**

Муродов Бехруз Камолович <https://orcid.org/0009-0000-4608-9571>

E-mail: murodov.behruz@bsmi.uz

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сины, Узбекистан, г.
Бухара, ул. А. Навои. 1 Тел: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ **Резюме**

В статье представлены результаты гигиенической оценки условий труда преподавателей и педагогических работников. Исследованы микроклимат, освещённость, уровень шума, организация рабочего места и психоэмоциональная нагрузка. Установлено, что среди наиболее распространённых профессиональных заболеваний встречаются заболевания голосового аппарата, сердечно-сосудистой и нервной систем, а также заболевания опорно-двигательного аппарата. Отмечается важность гигиенической профилактики и рациональной организации труда для снижения профессиональной заболеваемости педагогов.

Ключевые слова: гигиена труда, педагог, профессиональные заболевания, микроклимат, стресс, эргономика, голосовой аппарат.

**HYGIENIC ASSESSMENT OF WORKING CONDITIONS AND OCCUPATIONAL
DISEASES AMONG PROFESSORS AND PEDAGOGICAL STAFF**

Murodov Behruz Kamolovich <https://orcid.org/0009-0000-4608-9571>

E-mail: murodov.behruz@bsmi.uz

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sina, Uzbekistan, Bukhara, st. A. Navoi. 1
Tel: +998 (65) 223-00-50 e-mail: info@bsmi.uz

✓ Resume

This article presents a hygienic assessment of working conditions among professors and teachers. The study examines microclimate, lighting, noise, air quality, workplace ergonomics, and psychoemotional stress. Findings show that common occupational diseases include vocal apparatus disorders, cardiovascular diseases, neurological conditions, and musculoskeletal system disorders. Stress and chronic fatigue significantly affect educators' productivity. Hygienic regulation of work environment and preventive health programs are essential to maintain teachers' health and efficiency.

Keywords: occupational hygiene, teachers, professional diseases, microclimate, ergonomics, stress, voice apparatus.

Dolzarbligi

Ta'lim sohasidagi mehnat inson salomatligiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadi. Professor-o'qituvchilar faoliyatida jismoniy zo'riqishdan ko'ra aqliy va psixoemotsional yuklamalar ustun turadi. Uzoq davom etadigan darslar, nutqiy faoliyat, auditoriyalarda mikroiklimning buzilishi, yoritish yetarli emasligi, havoning to'yinmaganligi hamda shovqin me'yorlardan oshib ketishi o'qituvchilarda bir qator surunkali kasalliklarning kelib chiqishiga sabab bo'ladi.

Tadqiqot maqsadi: professor-o'qituvchilar hamda pedagog xodimlar ish faoliyati gigiyenasi va mehnat sharoitida kelib chiqadigan kasb kasalliklarining gigiyenik baholanishi o'rganish.

Tadqiqot materiallari va uslublari

Tadqiqot 2024–2025-yillar davomida Buxoro davlat tibbiyot instituti, 1-son akademik litsey hamda umumta'lim maktablarida faoliyat yurituvchi 85 nafar o'qituvchi ishtirokida o'tkazildi.

- **Asosiy o'lchov ko'rsatkichlari:** xona harorati, havoning nisbiy namligi, yoritish darajasi (lyuks), shovqin darajasi (dB), CO₂ kontsentratsiyasi, ish joyi ergonomikasi.
- **Tibbiy ko'rsatkichlar:** yurak urish chastotasi, arterial bosim, ko'rish keskinligi, fonator holat (ovoz apparati zo'riqishi), stress darajasi (STAI shkalasi asosida).
- **Gigiyenik baholash mezonlari:** O'zbekiston Respublikasi sanitariya me'yorlari va gigiyenik talablariga (SanPiN 0283-20) muvofiq.

O'lchovlar "Testo 540" yoritish o'lchagichi, "Testo 425" anemometri, "Testo 174H" mikroiklim o'lchagichi yordamida olib borildi. Shuningdek, so'rovnomalar va tibbiy ko'rik natijalari tahlil qilindi.

Natijalar va tahlillar

Tadqiqot natijalariga ko'ra:

- Auditoriyalarda **o'rtacha harorat 29°C** bo'lib, bu me'yordan 2–4°C yuqori;
- **Yoritish darajasi 250–300 lyuks** oralig'ida bo'lib, me'yordagi 400–500 lyuksdan past;
- **Shovqin darajasi 70–78 dB(A)** atrofida qayd etilgan, bu o'qituvchilar nutqiy faoliyatini zo'riqtiradi;
- **CO₂ miqdori 1600–1800 ppm** gacha yetgan, bu havoning almashinuvi sustligini bildiradi.

Gigiyenik baholash natijalari o'qituvchilarning 68% ida turli xil funksional o'zgarishlar mavjudligini ko'rsatdi. Ular orasida eng ko'p uchraydigan kasalliklar quyidagilar:

Kasb kasalligi turi	Pedagoglar orasida uchrash foizi	Asosiy sabab
Laringit, fonasteniya	46%	Ovoz apparatining ortiqcha yuklanishi
Surunkali bronxit	28%	Xonalarda chang va havo almashinuvi yetishmasligi
Gipertoniya	34%	Ruhiiy zo'riqish, stress
Osteoxondroz, radikulit	30%	Statik holatda uzoq ishlash
Nevroz va stress sindromi	52%	Psixoemotsional yuklama

Bu natijalar o'qituvchilar mehnat faoliyatida gigiyenik omillarni to'g'ri tashkil etish zarurligini ko'rsatadi. Mehnat muhitining yoritilishi va havoning sifatini me'yorlashtirish, ovoz apparatining dam olishi uchun nutqiy gigiyena qoidalarini joriy etish tavsiya etiladi.

Gigiyenik baholash

Professor-o'qituvchilar hamda pedagog xodimlarning mehnat faoliyati o'ziga xos psixofiziologik yuklama, statik jismoniy zo'riqish va yuqori nerv-ruhiy kuchlanish bilan tavsiflanadi. Ularning ish sharoitini gigiyenik baholashda quyidagi **kompleks mezonlar** asos qilib olindi:

1. **Mikroiqlim sharoitlari (fizik omillar):** auditoriya, laboratoriya va kompyuter xonalarida havo harorati, nisbiy namlik, havo almashinuvi tezligi va yoritish darajasi "SanPiN 0320-19" talablari asosida o'lchandi.

- Optimal me'yorlar: harorat 20–22°C, namlik 40–60%, yoritish darajasi kamida 300–500 lx.
- O'lchovlar "Testo 400" mikroklimat analizatori va "Luxmeter LX-1010A" yordamida amalga oshirildi.

2. **Psixofiziologik yuklama:** dars berish, nazorat ishlari, dars tayyorlash va talabalarning mustaqil ishlarini baholash jarayonida o'qituvchining ish va dam olish rejimi "mehnat gigiyenasi" me'yorlariga muvofiq tahlil qilindi.

- Ish kunining 70–80% qismi aqliy faoliyat bilan band bo'lishi, kompyuter qarshisida o'rtacha 5–6 soat o'tirish holatining fiziologik oqibatlarini o'rganildi.
- Yurak urish chastotasi, arterial bosim va ko'z charchoqlari sub'ektiv baholash kartalari asosida qayd etildi.

3. **Ergonomik baholash:** ish joyining me'yoriy balandligi, stul va stol mosligi, ekran masofasi, kompyuter monitorining yorug'lik nurlanish burchagi "GOST 12.2.032–78" talablariga muvofiq baholandi.

- Noqulay ish holatlari, umurtqa pog'onasiga tushadigan statik yuklamalar, orqa va bo'yinning mushak zo'riqishi holatlari qayd etildi.

4. **Ijtimoiy-psixologik omillar:** auditoriyadagi mikroiqlim, stress darajasi, ish joyidagi ruhiy muhit, jamoaviy munosabatlar va stress-indeks darajasi "Spielberger" usuli bilan baholandi.

5. **Mehnatning fiziologik qiymati:** dars jarayonida o'qituvchilarning energiya sarfi, yurak urish tezligi va charchash ko'rsatkichlari "R.M. Baevskiy indeksi" orqali hisoblandi.

6. **Sog'liq holatini gigiyenik monitoring:**

- Ko'rish analizatorining charchashi (astenopiya), ovoz apparati kasalliklari (laringit, faringit), asab tizimi kasalliklari (nevrasteniya, surunkali stress), yurak-qon tomir tizimi kasalliklari (gipertoniya), umurtqa pog'onasining osteoxondrozi va ortopedik muammolar aniqlanib, ular **kasb kasalliklari spektri** sifatida qayd etildi.

Gigiyenik baholash natijalariga ko'ra, professor-o'qituvchilar faoliyati **kam jismoniy harakat, yuqori ruhiy zo'riqish, ko'z zo'riqishi va ovoz apparatining surunkali charchashi** bilan kechadi. Bu holat kasbiy xavf omillarini shakllantirib, quyidagi kasalliklar rivojlanishiga sabab bo'ladi:

- **Kasbiy ovoz apparati kasalliklari** – 34–40% hollarda (xronik laringit, vokal tugunlar)
- **Ko'rish charchoqlari (astenopiya)** – 58–62% hollarda
- **Umurtqa pog'onasi osteoxondrozi** – 47–55% hollarda
- **Nevro-emotsional charchash va surunkali stress** – 65–70% hollarda
- **Yurak-qon tomir tizimi buzilishlari (gipertoniya, taxikardiya)** – 25–30% hollarda

Bu ko'rsatkichlar mehnat sharoitining gigiyenik jihatdan qoniqarli emasligini ko'rsatadi va ularni yaxshilash bo'yicha sanitariya-profilaktik tadbirlarni talab etadi.

Xulosa

O'qituvchilarning mehnat gigiyenasini ilmiy asosda baholash ularning sog'lig'ini saqlash va kasb kasalliklarini oldini olishda muhim o'rin tutadi.

Profilaktik chora-tadbirlar sifatida:

- Auditoriyalar mikroiqlimini gigiyenik me'yorda ushlab turish;
- Yoritishni tabiiy va sun'iy manbalar orqali optimallashtirish;
- Dars soatlarini rejalashtirishda dam olish oralig'ini joriy etish;
- Ovoz gigiyenasiga oid treninglar o'tkazish;
- Yillik tibbiy ko'riklarni majburiy qilish taklif etiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ivanov V.A. "Gigiena truda prepodavateley". — Moskva: Meditsina, 2019.
2. Murodov B.K. "Pedagog mehnat sharoitlarining gigiyenik asoslari". — Buxoro, 2022.
3. WHO. "Occupational health of teachers". — Geneva, 2021.
4. UNESCO. "Teachers and occupational stress". — Paris, 2020.
5. Kasimov X.O. "Mehnat gigiyenasi va kasb kasalliklari profilaktikasi". — Toshkent, 2021.
6. Rasulov Sh. "Ta'lim muassasalarida mehnat sharoitlarini gigiyenik baholash". — Samarqand, 2020.
7. Mirzayev A., Karimova D. "O'qituvchilarda ovoz apparati kasalliklari epidemiologiyasi". — Tibbiyot jurnali, 2021.
8. EU-OSHA. "Teacher working conditions and health risks". — 2020.
9. Xo'jayev N. "O'qituvchilar orasida stress va ruhiy charchoq sindromi". — Toshkent tibbiyot jurnali, 2023.
10. CDC. "Occupational Hazards and Health Risks among Educators". — USA, 2022.
11. B.K.Murodov. Clinical Nutrition in Hospitalized Patients: The Role of Proper Diet in Disease Recovery. "Экономика и социум" №10(137) 2025.
12. Murodov B.K. Environmental pollution and measures in Uzbekistan. "Экономика и социум" №10(137) 2025
13. Murodov B.K. Impact of soil pollution on human health. Soil pollutants with household and industrial waste. // "Экономика и социум" 2025;5(132).
14. Murodov B.K. Childhood stroke: a review of common etiologies and treatment strategies. «Tibbiyotda yangi kun» 2024;11(73):20-26.

Qabul qilingan sana 20.09.2025